

VIVE LA FRANCE

Door: Luuk Hans

Foto links: Wikipedia Commons

Het nationale symbool van Frankrijk is een haan. Vanaf de eerste stappen in de Franse geschiedenis betekent de Latijnse woord 'Gallus' zowel "haan" als "inwoner van Gaul", hetgeen voornamelijk het huidige Frankrijk betrof. Het embleem van de Franse haan luisterde de Franse vlag op sinds de Franse Revolutie van omstreeks 1800. De haan is nog steeds het symbool van Franse sportteams zoals het Franse voetbal- en rugby elftal. De Franse haan wordt zelfs gebruikt als logo door grote Franse firma's.

Frankrijk is ook wereldberoemd om zijn keuken. Zo, door deze twee aspecten te combineren verkrijgt men uitstekende recepten voor kippenvlees. Ook in dat opzicht heeft Frankrijk een reputatie te verliezen.

Er zijn meer dan 60 Franse hoenderrassen, in groot en kriel, sommige zeer bekend, velen totaal onbekend. Meer dan welk land dan ook. Ik zal u in dit artikel kennis laten maken met enkele Franse rassen.

Ontstaan van de Franse rassen

Het pallet aan Franse rassen is enorm. De reden is dat Frankrijk vele departementen (zeg maar, provincies) heeft die gewend waren om zich zeer zelfstandig te gedragen en daarbij hoorde dat ze hun eigen kippenras ontwikkelden. Bovendien had Frankrijk een zeer lange kustlijn, welke eeuwenlang leidde tot actieve handel waaronder in kippen. Voorts was Parijs, de hoofdstad van Frankrijk, gewend om verschillende markten te hebben, waar een grote vraag naar kippenvlees was. Het locale chauvinisme en de idealisering van de eigen producten leidde tot een zeer divers aanbod. Ook werden kippen gevoerd met hetgeen lokaal ruim voorhanden was. In de ene regio was dit graan, in de ander was dat bijvoorbeeld slachtafval. Als gevolg van verschillen in klimaat, voedselvoorraad en regionale voorkeuren werden tal van Franse hoenderrassen geschapen.

De verbetering van de hoenderrassen en de beschrijving daarvan begon omstreeks 1850. Destijds werden grote Aziatische rassen als Cochin, Brahma, Maleier en Langshan ingevoerd en deze beïnvloedden ook de Franse rassen. Toenemende internationale contacten leidden ook tot uitvoer naar andere landen en een "verbetering" van deze rassen.

In het bijzonder Engelse en Duitse fokkers namen Franse rassen mee naar huis. Dat leidde tot een Duits type van het Franse ras Faverolles. Ook de Marans werden meegenomen naar Engeland. Er is toen blijkbaar iets fout gegaan; de

typische zwart koperkleurigen werden niet meegenomen. Ook de typische donkerbruine eieren werden bijna niet gezien op Engelse eierenkeuringen. Niettemin werden diverse rassen verbeterd als tentoonstellingsdieren, in Engeland en Duitsland, zoals de Crêvecoeur, Houdan, La Flèche en de Faverolles. Temeer daar Franse fokkers niet zo zeer in showdieren waren geïnteresseerd, maar veel meer in een goede kwaliteit vleesproduct. Of, om een citaat te gebruiken: Brillat Savarin, een 19de eeuwse Franse gastronom zei: "De kip is voor de keuken wat het schildersdoek is voor de schilder".

Rechts: Oude prent van A.F. Lydon, met een paar Houdans, een La Flèche haan en een Crêve Coeur hen.

Bekende Franse rassen

Frankrijk staat aan de bakermat van diverse bekende rassen. De meeste Franse rassen zijn vernoemd naar de stad of het dorp waar ze zijn ontstaan. Dit geldt voor de Houdan, Crêvecoeur en La Flèche, die tot de oudste Franse rassen mogen worden gerekend.

Gekuifde hoenders

**Links: Houdan haan.
Foto: Dirk de Jong.**

De **Houdan** is waarschijnlijk een van de bekendste en meest populaire Franse rassen. Het schijnt dat dit ras al eeuwen bestaat in het departement Seine-et-Oise, vernoemd naar de kleine plaats Houdan.

Vanzelfsprekend - voor een Frans ras - is de Houdan van oorsprong bekend om zijn vlees. De Houdan is door de Engelsen geperfectioneerd als tentoonstellingshoen. De Houdan is een opvallende verschijning, met zijn grote kuif en baard, typische bladerkam en opvallende vijfde teen aan de poten. Het blijft ongewis hoe de Houdan is ontstaan, maar algemeen wordt aangenomen dat het Hollandse kuifhoen een grote rol heeft gespeeld en ook vijftienige hoenders. Misschien was dat de Dorking, maar het blijft gissen.

De Houdan was populair in de 19de eeuw, maar is thans een zeldzame verschijning. Helaas geldt hetzelfde voor de krielen, die vlak na de Tweede Wereldoorlog in Engeland werden gecreëerd. De zwartbonte Houdan zien we het

meest. De witte Houdan komt van origine uit Amerika, feitelijk het resultaat van een kruising met witte kuifhoenders. In Europa is de Houdan ook erkend in blauw en koekoek.

De **Crêvecoeur**, inderdaad vernoemd naar de stad Crêvecoeur, heeft veel gemeen met de Houdan, maar is zelfs nog meer een vleesras. De Crêvecoeur was ook vooral populair in de 19de eeuw in Frankrijk. De Crêvecoeur is een bebaard hoen met gewoon vier tenen en een V-vormige kam voor de grote kuif. De Crêvecoeur komt het meest voor in zwart, maar ze bestaan ook in blauw en wit, en koekoek in andere landen. De krielvorm is nog niet zo oud en pas in 1955 gecreëerd door de Duitsers. Zowel de grote Crêvecoeur als de krielvorm zijn zeldzaam.

Rechts: Witte Crêvecoeurs en Houdans.

Onder: La Flèche in koekoek, zwart en wit.

Foto's: Dirk de Jong.

La Flèche, van La Flèche in de Sarthe vallei, was ook weer een vleesras. Het is één van de oudste rassen, die afgebeeld is op schilderijen van de 16de eeuw. Tegenwoordig wordt de La Flèche vooral gehouden door liefhebbers. De La Flèche is inderdaad een echte showvogel, met een duivelse uitstraling, die hij heeft te danken aan de tweehoornige kam, waarbij de twee kamdoorns evenwijdig staan. Hij is er vooral in zwart, maar hij bestaat ook in wit, blauw en

Boven en rechts: Kopstudie van een La Flèche haan.
Foto's: Dirk de Jong.

koekoek. In Amerika is alleen de zwarte kleurslag erkend. Van origine bestaat het vermoeden dat het een kruising is tussen Spaanse hoenders, de Hollandse Witkuif of Crèvecoeur. Engelse en Duitse fokkers hebben uit een ietwat plomp vleesras een hoog elegant ras geschapen met goede legeigenschappen. Er bestaat een krielvorm, die in Duitsland rond 1970 is erkend in de standaard.

Gewone rassen

De boven genoemde gekuifde hoenders lijken niet vanzelfsprekend, gezien hun ornamenten en verschijning, als de meest logische vleesrassen. Maar de Fransen hebben ook meer logische vleesrassen gecreëerd. Wat denkt u van Faverolles, Bresse en Marans, om zomaar een paar populaire rassen te noemen.

Links: Faverolles haan.
Foto: Dirk de Jong.

De **Faverolles** is een 'samen-gesteld' ras, het resultaat van willekeurige kruisingen. Voorvaders zouden kunnen zijn de Dorking (vijftienig), Cochin (bevederde poten), Houdan (baard) en Langshan. Niettemin is het sinds de late 19de eeuw een opmerkelijke verschijning in zalmkleur. Opnieuw een ras dat is vernoemd: naar het dorp Faverolles in het departement Eure-et-Loire. Het is een groot, diep ras en zeer gehard. En, vanzelfsprekend, met uitstekende vlees kwaliteiten.

Duitse fokkers hebben hun eigen Faverolles gecreëerd, het Duitse Lachshuhn. Het gebeurde tamelijk vaak, zo tijdens de 19de eeuw, dat Engelse en Duitse fokkers Franse rassen perfectioneerden, terwijl tegelijkertijd de Fransen meer bezig waren met de economische eigenschappen. Het is aan de Engelse fokkerskunst te danken dat de zalmkleur werd geperfectioneerd. Behalve in zalmkleur bestaat de Faverolles ook in wit en columbia.

Rechts: Deze Faverolles werden een paar jaar geleden door de Franse Hoender Club van Nederland geschonken aan de burgemeester en inwoners van het dorpje Faverolles.
Foto: Dirk de Jong.

Links: Marans.
Foto: Dirk de Jong.

Een ander ras dat de belangstelling wist op te wekken van Engelse fokkers is de **Marans**. Een relatief jong ras dat aan het begin van de 20ste eeuw ontstond in, inderdaad, de stad Marans.

De Marans, een licht voetbevederd hoen, is nog niet erkend in Amerika, hoewel ik ze daar wel heb gezien.

De Marans zijn beroemd vanwege hun indrukwekkende donkerbruine eieren, alhoewel het een uitstekend vleesras is. Hoe het werd gecreëerd is onduidelijk, maar waarschijnlijk stonden de Croad Lanshan en de Faverolles aan de basis. De eerste importen naar Engeland waren koekoekkleurigen, en niet de typische raseigen zwart koperkleurigen. Dientengevolge verloren de Engelse

dieren de donkerbruine eikleur. De dwergvorm is geschapen in Engeland, in de eerste helft van de 20ste eeuw. Behalve in zwart koperkleurig bestaat de Marans o.a. in goud- en zilverkoekoek.

De rassen die we in de landen aan de noordzijde van de Middellandse Zee zien hebben veel gemeen. Dit is zeker zo voor de **Bresse-Gauloise** en Spaanse en Italiaanse rassen zoals de Leghorn en de Minorca. Hoewel de Bresse slechts middelgroot is (haan: circa 2,5 kg) groeit hij opmerkelijk snel qua vleesaanzet. Heden ten dage geldt hij bij uitstek als het Franse vleesras. De naam Bresse staat gelijk aan kwaliteitsvlees. Als nationale kippentrots toont het de Franse vlag; blauwe poten, wit lichaam en helderrode kam (alhoewel het ras ook bestaat in zwart, blauw en 'grijs' ofwel zilverpel.) Het heeft een zgn. "Appellation d'Origine Contrôlée"; het enige hoender-ras die dit keurmerk heeft sinds 1957! Overigens een keurmerk waar sinds kort ook de Houdan over beschikt.

Links: Een Bresse kapoen bij Raymond Aldolphy in Frankrijk. Foto: Ad Taks.

Buiten de specifieke Bresse-zone, die overigens duidelijk is gedefinieerd en beschermd door wettelijke bepalingen wordt deze kip **Gauloise** genoemd. Geroemd om zijn vlees is de Bresse bekend als de 'kip van de koning' omdat

het werd opgediend aan nieuwe koningen en pas verkozen presidenten van de Franse staat. Het Bresse hoen wordt de laatste twee weken voor de slacht gevoerd met in melk geweekt graan.

Vechthoenders

Noord Frankrijk staat bekend om zijn vechthoenders. Hanengevechten zijn altijd populair geweest in noord Frankrijk, waar het overigens nog steeds is toegestaan. Feitelijk het enige gebied in Europa. Deze gevechten zijn erg populair en kunnen gepaard gaan met hoge weddenschappen. Voor het gevecht worden de kam en de kinlellen geknipt. De vechthoenders van (noord) Frankrijk en zijn buurman België hebben veel gemeen. Frankrijk heeft slechts één vechthoenderras, de **Combattant du Nord**. In tegenstelling tot de vechthoenders van de burens heeft deze gele poten. Dit ras komt van oorsprong uit de departementen Nord en Pas-de-Calais. Belangrijkste waarde van dit ras is, afgezien van vechten, zijn waarde als vleesras, met name het borstvlees. Het ras heeft veel gemeen met de zware Brugse en Luikse vechters (ruim 5 kg). We spreken dan van "Grand Combattant du Nord". Er zijn feitelijk verschillende gewichtsklassen. Gemiddeld weegt de Franse vechter (haan) 4,5 kg; de lichtere variant wordt 'Petit Combattant du Nord' genoemd en weegt ongeveer 3,5 kg. Er bestaat ook een krielvorm.

Onbekende Franse rassen

Zoals ik al zei, Frankrijk heeft veel onbekende, regionale rassen, waarschijnlijk meer dan menig ander land. Als voorbeeld, enige jaren geleden was ik in

Frankrijk, nabij Tours, en ik ontdekte een kippenboek op de boekenplank in mijn hotel. Het was een boek van bijna 100 bladzijden dik over het ras "Geline du Touraine". Een zwart vleesras waar ik nog nooit eerder van had gehoord, maar dankzij dit boek, inmiddels voor mij een bekend ras. Uiteraard eindigt dit boek met enkele heerlijke kiprecepten.

Rechts: Noir de Challans, een kippenras uit de Vendée, alleen voorkomend in de zwarte kleurslag. Foto: Vincent Durancaeu, FRAV.

Laat me enkele onbekende rassen aan u voorstellen.

De Fransen schijnen een voorkeur te hebben voor zwarte kippen.

Zwartgekleurde rassen zijn onder meer de **Noir de Berry** (de zwarte van Berry), maar

ook rassen als **Caumont**, **Cotentine**, **Gasconne**, **Landaise**, en **Celine du Touraine** zijn populair in die kleur. De Caumont, met bekerkam, is een oud ras, vernoemd naar een klein dorp in Normandië. Normandië is een bekende broedplaats voor meer rassen, zoals de Cotentine die vlak bij Cherbourg, op een schiereiland, is ontstaan.

De Gasconne is zeer bekend, al voor WWII vanwege zijn legeigenschappen. Het ras is alleen erkend in zwart. Ook de **Alsacienne** bestaat al heel lang in de Elzas en is gecreëerd toen Elzas nog een deel was van Duitsland. Voornamelijk in zwart, maar ook bestaand in patrijs, blauw en wit. Er bestaat een krielvorm van dit ras.

De **Gauloise Doré**, een patrijskleurige kip met een enkele kam (haan: 2,5 kg) staat symbool voor het Franse nationale logo. Het is één van de oudste Franse rassen.

Links: Gournays. Foto: Aviculture Europe.

De region Forez (Loire) is de geboorteplaats van de witte **Cou-nu de Forez**. De Cou-Nu's zijn naakthals-hoenders en zijn zeer gehard. De hals is

helemaal kaal, maar bij het ras Cou-Nu du Forez is er nog een toefje veren halverwege de hals. (haan: 3,5 kg).

Op deze wijze kan ik nog veel meer Franse rassen beschrijven. **La Lyonnaise** is een krulvederig ras. Nog meer rassen zijn **Nantes, Bourbonnais, Charollaise, Estaire, Coucou de France, Gournay, Meusienne** en **Merlerault**. Om er zomaar een paar te noemen.

Tenslotte rond ik graag dit overzicht af met de kortpotige **Courtes-pattes**. In type lijkt dit ras meer op het kortpotige Duitse ras, dan op de Schotse Kruiper. Niet zo verwonderlijk want Duitse fokkers hebben een bepalende rol gespeeld in de recreatie van dit kortpotige vleesras. Zwart is de meest populaire kleur van dit ras, waarvan ook een dwergvorm bestaat.

Rechts: Cou-Nu du Forez. Foto: Dirk de Jong

Afsluitend

Ik heb in vogelvlucht een overzicht gegeven van de Franse hoenderrassen. In al die jaren hebben fokkers uit, vooral, Engeland en Duitsland, de meest interessante hoenders eruit gepikt om er aantrekkelijke rassen van te maken. Dat wil zeggen, vanuit een tentoonstellingsperspectief. Want de Fransen zijn onverslaanbaar als het gaat om de economische kwaliteiten van hun hoenderrassen. Vergeet niet het Franse perspectief! Bon appetite!

Met dank aan Dirk de Jong, Franse Hoenderclub.

Aanbevolen lectuur: *Coqs et Poules, les races Françaises* door dhr. Jean Claude Périquet.

